

Analýza: 18. Mennonitské dědictví Ukrajiny utváří postoj baptistů k válce

Ukrajínští baptisté byli kdysi praktickými pacifisty. Mnoho z nich je nyní ve strašné válce o přežití s invazními ruskými silami v předních liniích bitvy. Co se stalo?

Analýza pacifismu

Vojenský instruktor učí civilisty držet dřevěné repliky pušek Kalašnikov během tréninku v ukrajinském hlavním městě Kyjevě 30. ledna 2022. / Foto: Sergei Supinsky / Přispěvatel / Getty

Mennonitské dědictví Ukrajiny utváří postoj baptistů k válce

Slovanské obrození formovali anabaptisté. Kázání na hoře je povzbuzovalo k vytrvalosti za sovětského pronásledování. Jak ale funguje nenásilí ve válce?

Ukrajští baptisté byli kdysi praktickými pacifisty.

Mnoho z nich je nyní ve strašné válce o přežití s invazními ruskými silami v předních liniích bitvy. Hlasy vedoucích baptistických představitelů volaly po tom, aby NATO prosadilo bezletovou zónu. Kazatelé se modlí za vojáky; sbory distribuují potraviny.

Co se stalo?

Není to tak jednoduché jako jednoduchá sebeobrana. Ale ani jejich nenásilí, praktikované většinou slovanských baptistů, nebylo jasným přesvědčením. Tehdejší [druhá největší](#) baptistická komunita na světě, vytvořená v požárech Sovětského svazu, se vyvinula velmi odlišnou cestou než jejich denominační bratři ve Spojených státech.

Stačí se zeptat Romana Rakhuby (Roman Rakhuba je výkonný ředitel Asociace sborů Mennonických bratří na Ukrajině – AMBCU), který byl vychován jako baptista.

„Nikdy bych se nenazval mennonitou,“ řekl výkonný ředitel Asociace sborů Mennonických bratří na Ukrajině (AMBCU). „Později jsem zjistil, že jsem se celou dobu řídil jejich zásadami.“

Ukrajinská baptistická víra, známá jako „Biblický pás“ východní Evropy, byla výrazně ovlivněna anabaptistickou tradicí. Rakhuba vyrostl v Záporoží, 420 km jihovýchodně od Kyjeva, poblíž starého dubu spojeného s mennonitskou kolonií Chortica, založené v roce 1789.

Jeho dědeček uvěřil prostřednictvím jednoho z jejich kazatelů.

Ale jako baptistické dítě byl Rakhuba vychován bez dětských zbraní, instruován, aby nikdy neoplácel zlo zlem. Jeho příbuzní, kterým bylo zakázáno zúčastnit se války, odmítli bojovat v sovětské armádě.

Pamatuje si, jak se mennonité hostili v domě jeho dědečka, když se dozvěděli o výnosu Kateřiny Veliké z roku 1763, který měl pozvat německé osadníky k rozvoji ruského vnitrozemí.

Připojili se k nim luteráni a katolíci, disidenti a rebelové, nabídli jim pozemky, samosprávu a – pro pacifisty životně důležité – osvobození od vojenské služby.

Během dalšího století se na Ukrajině dařilo komunitám mennonitů, kteří rozvíjeli infrastrukturu pro zemědělství a průmysl. Ale rostoucí prosperita narušila jejich společenský a duchovní život a opilství a tanec se u nich staly běžnými.

Pak přišel pietismus.

V polovině 19. století našli němečtí misionáři, jako byl luterán Edward Wuest, přijetí u mennonitů. Jejich důraz na znovuzrozený křesťanský život prostřednictvím osobního obrácení, modlitby a studium Bible se líbil kolonistům nespokojeným s tradiční církví.

Komunita se rozpadla a v roce 1860 se zrodila paralelní denominace Mennonitských bratří, která vyslala misionáře až na Sibiř a do Indie.

Stále německy mluvící lidé žili do značné míry oddělené životy od svých slovanských sousedů, dokud

nezasáhly dvě události, které vyvolaly baptistické probuzení.

V roce 1858 povolil císař Alexandr II. překlad a tisk Bible do ruštiny. O tři roky později zrušil nevolnictví.

„Poprvé v historii už nebyli rolníci připoutáni k půdě,“ řekla Mary Raber, instruktorka církevní historie na Oděském teologickém semináři. „Kde lépe najít práci než na farmě úspěšné kolonie?“

Slované, kteří nyní měli ke čtení Nový zákon, se začali připojovat ke studiu Bible.

Mennonité nebyli jediným obrozeneckým hnutím v ruské říši. Němečtí baptisté zakládali sbory v pohoří Kavkazu. Anglický baptistický misionář získal konvertity mezi petrohradskou elitou.

Žádná z těchto skupin nepřijala pacifismus jako pravidlo a dokonce i někteří mennonité organizovali jednotky sebeobrany, aby odrazili bandity v chaosu první světové války.

Ale nikdo nebyl připraven na vzestup bolševiků, komunistických revolucionářů, kteří upevnili moc v roce 1923.

Nepočítaje konvertity, v roce 1911 bylo na Ukrajině [přes](#) 100 000 německy mluvících mennonitů. Ale jejich obyvatelstvo bylo zasaženo již v 70. letech 19. století, kdy byla vojenská výjimka zrušena a opožděně nahrazena alternativní službou. Jedna třetina z nich uprchla do centrálních plání Severní Ameriky.

Občanská válka a hladomor zpustošily tuto komunitu po první světové válce a Mennonitský ústřední výbor (MCC), [vytvořený](#) v roce 1920 na pomoc bratřím na Ukrajině, jim poskytl pomoc. Ale i když 25 000 denních jídel zachránilo mnoho – odhadem 9 000 životů – další exodus vedl dalších 20 000, aby se připojili k předchozím emigrantům v Kanadě.

Sovětská zemědělská kolektivizace přispěla k *hladomoru*, umělému hladomoru o deset let později, který zabil miliony Ukrajinců. A stejně jako ostatní křesťané byli i mennonité zatčeni, popraveni a nebo vyhnáni na Sibiř.

Druhá světová válka přinesla deportace tisíců lidí do Střední Asie. Počty mennonitů se stále snižovaly a většina zbývajících odešla s ustupující německou armádou na západ.

Když se Josef Stalin podbízel západním spojencům a v roce 1944 vytvořil Svaz evangelikálních křesťanů-baptistů (později k nim přidal letniční), mennonité se v něm většinou rozpustili.

Pronásledování sovětských křesťanů je známý příběh. Oficiálně byli tolerováni jako mezinárodní výkladní skříň, ale byli ve společnosti marginalizováni s sbory byly infiltrovány agenty KGB.

Jeich biblická praxe zdůrazňovala tichou evangelizaci s velkým rizikem podřízení se autoritám – dokonce i autokratickým – v politických záležitostech.

Ale stejně jako jejich mennonitští předchůdci odmítali vojenskou službu.

„Nebyl to přesně pacifismus, byla to neúčast,“ řekl Michael Čerenkov, nyní kazatel sboru Revival Baptist Church ve Vancouveru, Washington. „Možná to bylo moudré, ale nebylo to teologické – byla to zažitá cesta přežití.“

Čerenkov vyrostl v podzemních sborech sovětské Ukrajiny a v 60. letech byl jeho otec ruského původu uvězněn za pacifismus.

Jeho rodina vyrostla v modlitbách nejen za duchovní obrodu, ale také za rozpad SSSR. Byla to „teologie osvobození“, řekl, a v některých ohledech představovala semeno pro případnou podporu dnešního ozbrojeného odporu vůči Rusku. (V nemocnici poblíž východní fronty války jeho matka nedávno požádala o modlitbu pouze za ukrajinskou armádu.)

Politické modlitby rodiny byly vyslyšeny v roce 1991 nezávislostí Ukrajiny a věřící se najednou ocitli ve zcela nové realitě. Křesťanství se stalo nedílnou součástí nové republiky, řekl Čerenkov, a věřící našli svobodu utvářet veřejný život a sdílet evangelium.

Ale setkali se s korupcí, formální vírou a přetrvávající sovětskou mentalitou a potřebovali novou apologetickou zkušenost.

„Cítili jsme odpovědnost za transformaci společnosti,“ řekl. „Postupem času jsme se naučili *bránit* .“

Druhým vstupem do procesu byl rozvoj baptistických seminářů po získání nezávislosti, z velké části financovaných a obsazených ze Západu.

Sergey Rakhuba, nemennonitský strýc Romana a ředitel Panevangelikální misie Eurasie, řekl, že byli překvapeni, když viděli rozšířený pacifismus ukrajinských věřících.

Profesoři se na to nezaměřovali, řekl, ale množily se nové debaty o všech tématech teologických sporů. Vedle kalvinismu versus arminianismu a panství Krista se objevily diskuse o legitimitě vojenské služby.

Pochybnosti o nenásilí však již kvetly.

Valentin Sinij, prezident mezidenominačního křesťanského institutu Tavriski, bagatelizuje roli seminářů v odklonu od pacifismu. Věřící také, že slavný romanopisec Lev Tolstoj měl větší vliv na její propagaci než anabaptisté.

Ale jeho vlastní příběh ilustruje baptistický posun.

Dědeček Sinij, který prožil dětství podobné rodinám Rakhubů a Čerenkovů, přišel o práci kvůli sovětské perzekuci; jeho rodiče přišli o domov. Byly mu dávány lekce o pokoře a nevzdorování zlu. Ale v jeho mladé mysli se to nepodařilo zpracovat.

Bůh je na straně mocných, uzavřel rezignovaně.

Zdánlivá impotence pacifismu byla zahrnuta do kouta ve 14 letech, když se cestou domů z kostela stal svědkem toho, jak se opilý muž pokusil znásilnit mladou ženu. Sinij tam stál jak opařený, ale rozruch vzbouřil sousedy přes ulici a útočník utekl.

O pět let později se přidal k obraně další potenciální oběti. Nyní jako teolog uprostřed ničivé války objevil sílu biblické anathemy: „*Proklínejte Meroze,*“ řekl anděl Páně. „*Proklínejte hořce jeho lid, protože nepřišel na pomoc Hospodinu... proti mocným*“ (Soudců 5:32).

Američané hráli zásadní roli, řekl Sinij, při zakládání začínajících ukrajinských snah o baptistické teologické vzdělávání na pevných základech.

Během finanční krize v letech 2007–08 však vyschla velká finanční podpora a místní zaměstnanci převzali vedoucí pozice. V následujících letech byli jako partneři vítáni zahraniční profesoři, kterých bylo mnohem méně.

Mennonitské myšlení zůstalo mezi staršími Ukrajinci, řekl Sinij, stejně jako přetrvávající sovětská podmíněnost odkloněná od politické účasti. Ale když mladší seminaristé tyto názory teologicky zpochybňovali, napětí s Ruskem otrásl tím, co bylo v baptistických vztazích poloviční úctou k „velkému bratrovi“.

Jejich semináře vytvořily společné programy k udržení míru mezi nimi, stimulované oddanými mennonitsky a anabaptisticky orientovanými vůdci starší generace.

A vedle tohoto vývoje byl nový závazek k sociálním službám.

„Naší úlohou jako křesťanů není pouze naplňovat Boží poslání prostřednictvím spásy duší,“ řekl Sinij, „ale také usilovat o aktivní návrat tohoto světa k Božímu plánu v rozsahu, v jakém můžeme.“

To zahrnuje účast na ozbrojené obraně národa, řekl.

Mennonité však uplatňovali jiné podobné přesvědčení a sloužili společnosti, protože zahraniční podpora přispěla k obnově jejich teologického dědictví na Ukrajině.

MCC s důrazem na budování míru a rozvoj otevřelo v roce 1992 kancelář v Rusku a ve spolupráci s Baptistickým svazem Ukrajiny se o několik let později přemístilo do historického Záporoží.

Mezitím *Multiply*, misijní agentura pro Mennonitských bratří, věnovala úsilí návratu do zemí, odkud kdysi uprchli před hladomorem.

John Wiens, 35letý kazatel v Kanadě, přišel v roce 2008 na Ukrajinu. V návaznosti na práci mennonitů od počátku 90. let zakládal nové sbory a sociální centra, aby sjednotil denominační rodinu víry.

Jeho celostná služba, která sloužila zejména na okraji společnosti, přitahovala nové konvertity a další baptisty, zatímco vzpomínka na anabaptistickou tradici legitimizovala hnutí lokálně.

„Učili nás reagovat na lidi, kteří trpí bolestí,“ řekl Roman Rakhuba, který byl v roce 2014 zvolen moderátorem konference AMBCU. „Církev by měla být užitečná ve společnosti.“

Téměř všichni členové v jejich dvou desítkách sborů jsou mladší 40 let nebo ti, kteří vstoupili z jiných evangelikálních denominací. Ale rok 2014 znamenal pro Mennonitské bratry – a vlastně celou Ukrajinu – zlom.

Wiens v lednu 2014 podlehl rakovině. V únoru proevropská „Revoluce důstojnosti“ odstranila proruského prezidenta a na oplátku Rusko obsadilo Krym. A v březnu Rusko anektovalo poloostrov, zatímco Moskvou podporovaní separatisté ovládli východní oblast Donbasu.

Ukrajina byla v plamenech v hybridní – ale velmi reálné – válce.

MCC, které na počátku 21. století přeorientovalo svou mírovou práci na Balkán, se snažilo ji znovu obnovit na Ukrajině.

Pomocná agentura organizovala konference pro chorvatské, bosenské a srbské odborníky, aby se podělili o své poznatky o míru, spravedlnosti a usmíření. Navázali partnerství s projektem *Quaker Alternatives to Violence*, aby podnítli skupinovou reflexi a osobní transformaci.

A MCC podporovalo síť sborů rozdělených demarkační linií na Donbasu, jejichž vedení vyjádřilo pacifismus a závazek k udržení jednoty.

AMBCU nevěděla, co dělat.

„Když evangelizujeme, přesvědčení o nenásilí není naší hlavní prioritou,“ řekl Johann Matthies, regionální vedoucí týmu *Multiply* pro Evropu a střední Asii. „Zveme lidi, aby následovali Ježíše, ne Menno Simonse, a myšlenka nákladného učenictví přichází později.“

Ale přestože nesli klasické anabaptistické jméno, někteří říkali, že mennonité jsou nyní v otázce ozbrojené obrany prakticky k nerozeznání od baptistů. Wiens zemřel, dva členové AMBCU byli povoláni do armády a Matthies vstoupil do prázdnoty ve vedení.

Pro jejich výroční konferenci vedení v Dněpru poblíž Záporoží navrhl raději konzultovat Kázání na hoře, než rekrutovat nějakého výmluvného řečníka. Účastníci četli nahlas Ježíšova slova a každý z nich se podělil o to, co jim Duch svatý připomněl.

„Poprvé to nebyla akademická otázka,“ řekl Matthies. „Nepřítel byl u bran.“

Na podobné konferenci v Kyjevě byli baptisté připraveni bojovat. Tři tucty kazatelů se shromáždily v hlavním městě, aby diskutovali o událostech, a starší vedoucí vstal a řekl: „Jsme pacifisté,“ radil, že Ukrajina se nemůže postavit tak zlé supervelmoci.

Nedopadlo to dobře.

„Tam, kde byla starší generace stále traumatizovaná, chtěli mladí kazatelé proaktivně řešit tuto agresi,“ řekl Čerenkov, který hovořil jménem ozbrojeného odporu. „Během několika měsíců se sentiment úplně změnil.“

A bez kontextu útlaku, řekl Sergej Rakhuba, zbylo jen málo k posílení kazately řízeného poselství o nenásilí v církvi.

Počátek čerpá zpět do oranžové revoluce v roce 2004, kdy Ukrajinci demonstrovali v tisících na protest proti podvodným volbám. A přestože tato akce baptisty rozdělila – podle mnohých *se podřídili úřadům* – mezi mládeží rezonovala prosba, aby se chovali jako věrní občané.

Ale Donbas to změnil.

„V roce 2014 řekli: ‚Pokud nebudeme bránit naši zemi, kdo bude?‘,“ řekl Rakhuba. „Tehdy se pacifismus začal hroutit.“

O osm let později ruský prezident Vladimir Putin uznal nezávislost dvou jihovýchodních odtržených „republik“. O tři dny později rozpoutal válku.

Oleg Magdich, 44letý nenedominační pastor, [vede](#) ranní modlitbu za tým teritoriální obrany složený z 80 civilistů – pouze 10 z nich zažilo aktivní boj.

Když se ruští vojáci blížili ke Kyjevu, ukrajinští dobrovolníci trávili dny budováním barikád z písku a cementových bloků a připevňovali výbušniny na městské mosty. Nyní se [připravují](#) na přesun na jih.

Oleg Mironěnko nakonec zvolil jinou cestu. Jeden ze dvou mennonitských bratří odvedenců v roce 2014 se poprvé zapsal do obrany Donbasu. Druhý požadoval alternativní službu. Sbor je oba podporoval.

Bůh ho ušetřil přímého boje, protože byl přidělen jako řidič dělostřelecké jednotky. Přestože byl traumatizován z války, byl také svědkem toho, jak se vojáci obraceli k Ježíši a potřebovali duchovní

péči.

Znovu se přihlásil jako kaplan. Od té doby se k němu připojil další věřící Mennonitských bratří a denominace počítá mezi své členy mnoho veteránů.

„Většina lidí v našich sborech nezvedne zbraň, ale nebudeme odsuzovat vojáka,“ řekl Maxym Oliferovski, kazatel AMBCU a ředitel *Centra nové naděje* v Záporoží. „Četl jsem o pacifismu, ale toto pravděpodobně není mé přesvědčení.“

Od prvního dne války, stejně jako baptisté a mnoho dalších, byl Oliferovski aktivní při ubytovávání vysídlených osob, poskytování pomoci a usnadnění evakuace. Ale poblíž frontové linie konfliktu na Donbasu má jeho centrum také zkušenosti se službou v oblasti duševního zdraví – a s mennonitským přesvědčením.

„Brzy se staneme společností plnou našťvaných, traumatizovaných lidí,“ řekl. „Jako sůl a světlo v komunitě jim musíme pomoci odpustit našim nepřítelům.“

Není to snadný úkol; ale pokud možno, baptisté budou společností dobře přijímáni. Sbory po celé zemi získaly uznání za to, že zůstávají s nimi a pomáhají zranitelným, včetně vojáků. Sergej Rakhuba řekl, že protestanti mají v ukrajinské armádě pravděpodobně více kaplanů než všichni pravoslavní dohromady.

V některých ohledech je to pozůstatek anabaptistického dědictví. I když od získání nezávislosti, od roku 2014, klesá, zdroje odhadují, že více než 4 z 5 ukrajinských baptistů požadují náhradní vojenskou službu nebo jiné výjimky v době povinného vojenského výcviku. Přispívají tak svému národu beze zbraní, i když to vyžaduje rok navíc.

Procento účastníků v národním vojenském odporu je celkem mizivé. Ale protože všem dospělým mužům ve věku 18–60 let byla právně zakázána evakuace do zahraničí, zdroje odhadují, že velká většina baptistů přispívá spíše humanitární pomocí než ozbrojeným bojem.

Přesto některé baptistické zdroje uvedly, že v případě potřeby budou připraveni.

Na začátku války metropolita Epiphanius udělil pravoslavné svolení.

„Bránit a zabít nepřítel není hřích,“ [prohlásila](#) hlava pravoslavné církve na Ukrajině. „Ten, kdo přišel k nám domů s mečem, tímto mečem také zemře.“

Protestantům chybí ústřední autorita k vydání podobného prohlášení, ale baptistické zdroje tento postoj nezpochybnil. Nicméně mezinárodní mennonité – vyjadřující své rozhořčení nad válkou – se drželi svého anabaptistického přesvědčení.

„Když Petr vytáhl meč,“ [napsal](#) prezident Světové konference Mennonitů v otevřeném dopise ruskému pravoslavnému patriarchovi Kirillovi, „Ježíš mu řekl, aby ho odložil.“

Ale také oslovil „obě strany“ této bratrovražedné konfrontace.

„Vzdáme věrnost Božímu království,“ zeptal se, „místo toho, abychom se klaněli bohům národa, říše a války?“

MCC bylo konkrétnější ve svém prosazování a širší ve svém oslovení.

„Všichni jsme spoluviníky v systémech násilí a útlaču,“ [napsali](#) výkonní ředitelé pro USA a

Kanadu. „Nenásilné přístupy [jsou] k dispozici k zabránění válce a k práci pro mír během války.“

Matthies souhlasí, ale zdůrazňuje, že Ježíšovi následovníci sice nesmí používat zbraně, ale to neplatí pro vlády. Církev musí před válkou kázat nenásilí a vždy smíření. Ale jakmile to začne, bylo by naivní volat po odzbrojení tváří v tvář genocidě, řekl.

Ozbrojený konflikt představuje selhání globální církve a vyzývá všechny věřící k pokání za jejich podíl na tom, že tomu nedokázali zabránit.

Pokud jde o jeho denominaci, stále se učí anabaptistickým způsobem, s mnoha členy socializovanými v jiných církvích.

„Současná ukrajinská církev Mennonitských bratří možná není správcem našeho historického pokladu,“ řekl Matthies. „Ale když slouží odvážně a stojí proti zlu, učíme se s nimi.“

Podobně hrdý je Andrew Geddert, zástupce MCC na Ukrajině v letech 2017–2020.

„Možná jsou v některých ohledech méně teologicky zralí, ale v jiných jsou zralejší, protože to zpracovávají žitou zkušeností,“ řekl Geddert, který v roce 2015 začal s přestavbou své mírové práce. „Je to to úplně jiné, než to dělat v akademické instituci.“

A mennonité, stejně jako baptisté, pevně pomáhají národní věci.

Státní zdravotní střediska požádala o jejich pomoc při zásobování pacientů potravinami. Prostředky jsou použity na nákup obuvi, rukavic a ochranných pomůcek pro vojáky. A v nadcházejících dnech bude naprostá potřeba psychologické rehabilitace.

Jejich počet může zůstat malý. Baptisté se možná posunuli od svého raného anabaptistického étosu. Mennonité však věří, že oživením vlastního anabaptistického dědictví pomáhají oživit Ukrajinu.

„Měli bychom udělat to, co jsme udělali na začátku,“ řekl Roman Rakhuba. „Pěstujte farmy, léčte duše a nabídněte duchovní sílu světu.“

JAYSON CASPER | 20. DUBNA 2022 06:00

[CT](#)

-tep-

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté - Sít víry](#) nebo facebookovou skupinu [Zpravodaj Baptisté - Sít víry](#)